

A mexikói migráció okai és néhány következménye

Pólyi Csaba

A szerző közgazdász, diplomata, a Pécsi Tudományegyetem végzős PhD hallgatója. Posztgraduális tanulmányokat folytatott biztonságpolitikai (G. C. Marshall European Center for Security Studies, Garmisch) és európai ismeretekből (Ecole Nationale d'Administration), valamint nemzetközi kapcsolatokból (Instituto Matías Romero de Estudios Diplomáticos, México). Több, mint 20 éve foglalkozik Latin-Amerikával, tanulmányai jelentek meg a mexikói politikai rendszer fejlődéséről, a mexikói-amerikai viszonyról, valamint az EU - Latin-Amerika kapcsolatokról. A Geopolitikai Tanács Alapítvány Kuratóriumának tagja.

A jelen szöveg szerzői jogi védelem alatt áll. Kiadja:

<http://alapitvany.kul-vilag.hu>

<http://www.nato-kozpont.hu>

Pólyi Csaba

A mexikói migráció okai és néhány következménye

A legális és illegális migráció a globális világ egyik jellemzőjévé vált az elmúlt évtizedekben. Az egypólusú világ vezető hatalma, az Amerikai Egyesült Államok és déli szomszédja, a Mexikói Egyesült Államok között lévő 3 152 km hosszú határ a háromoldalú (Kanada is részese) szabadkereskedelmi megállapodás 1994-es életbe lépése óta a világ egyik legforgalmasabb határa lett. Az USA-ban a legutóbbi (2000) népszámlálás szerint mintegy 39-40 millió hispán/latin származású ember él, aminek közel 2/3-a mexikói származásúnak vallja magát.

A világ legjelentősebb emigrációjának gyökerei részben történelmi (XIX. századi területvesztés), nagyobb részben azonban gazdasági és szociális természetűek. A mexikóiak beáramlása gazdasági szükségszerűség, de kezdi megváltoztatni az ország etnikai összetételét annak politikai következményeivel együtt. Mexikóban pedig a hazautalások révén enyhíti a nyomort, csökkenti a szociális feszültségeket, de a szavazati jog felvetésével veszélyes vizekre csábíthatja a mexikói politikai pártokat.

A XXI. század egyik nagy kihívása a nemzetközi migrációs folyamatok kezelése, ami nemcsak a befogadó országokban, hanem kibocsátó nemzetek esetében is komoly problémákat vet fel. A fejlett országok előregedő társadalma és munkaerő-hiánya erős szívóhatást fejt ki a fejlődő világ munkapiacára, ahonnan a belső megélhetési nehézségek, esetleg véres polgárháborúk miatt sokmillió ember tömeg keresi a menekülés útját. A globális világban a nemzetközi versenyképességüket fenntartani kívánó nagyvállalatok, kutatóintézetek és tanácsadó cégek által finanszírozott legális bevándorlás ennek a nagy mozgásnak csak egy kicsi és szabályozott szelete (már ami a munkavállalói vízumokat, tartózkodási és letelepedési engedélyeket illeti). Az illegális migráció nemcsak a szervezett bűnözés (embercsempészet) és az adott fogadó országnak okozott pénzügyi kiadások miatt került az elmúlt években az érdeklődés homlokterébe, hanem a nemzetközi terrorizmus elleni küzdelem okán is.

Mexikó abban a „szerencsés” helyzetben van, hogy a nemzetközi migráció kérdésében annak mindhárom vonatkozásában érintett: egyszerre kibocsátó, tranzit útvonal és befogadó ország. Lakói évszázadok óta mozognak, s az Amerikai Egyesült Államokkal a XIX. század második felében kialakult 3152 km hosszú szárazföldi határa¹ mentén a legális és illegális határforgalom egyre jelentősebb. A két ország között meglévő társadalmi-gazdasági fejlettségi

szintkülönbség miatt jelenleg kb. 25 millió, magát mexikói származásúnak valló ember él az USA-ban, s ebből megközelítőleg 9 millió fő illegálisan tartózkodik ott. Az elmúlt évtizedekben, a gazdasági és politikai válságok miatt Közép- és Dél-Amerikából induló s az USA-ba tartó migráció fő útvonala szintén Mexikón keresztül vezet. Ugyanakkor a közép-amerikai államokhoz viszonyított fejlettsége, belpolitikai stabilitása miatt évtizedek óta egyben célországja is a nyomor és a polgárháborúk elől menekülőknél.

A jelen tanulmány célja az, hogy egyrészt röviden elemezze Mexikó vonatkozásában ennek a bonyolult helyzetnek a legfontosabb társadalom-földrajzi összetevőit (demográfiai folyamatok, gazdasági fejlődés, szegénység, stb.), majd ezek alapján rámutasson azokra a következményekre, amelyek egyre jelentősebb odafigyelést igényelnek: migráció és terrorizmus, a vendégmunkások pénzügyi hazautalásai és annak társadalmi következményei, a latin szavazatok növekvő súlya az USA-ban, a külföldön élő mexikóiak szavazati jogának kérdése, stb.

A tanulmány az első részében a mexikói kivándorlás hazai okait tekinti át (demográfiai robbanás, gazdasági helyzet alakulása, a szegénység az elmúlt évszázad utolsó évtizedeiben). Ezt követően bemutatja az USA-ba irányuló migráció tendenciáit napjainkig. A mexikói-amerikai kétoldalú kapcsolatok egyik legbonyolultabb elemének, a migrációnak számos következménye van mindkét országra nézve, ezek közül kiemelkedik a mexikói vendégmunkások hazautalt pénzügyi hozzájárulásának pozitív hatása a mexikói szegénység csökkenésére. A Mexikóból és Latin-Amerikából évtizedek óta zajló nagy létszámú migráció Egyesült Államokbeli következményei részben pozitívak (pótolja a hiányzó munkaerőt, hozzájárul az amerikai versenyképesség fenntartásához), ugyanakkor „latinizálja” az USA déli részét (Samuel P. Huntington értékelése szerint rombolja az amerikai kultúrát²), és az állampolgárság megszerzésén keresztül (valamint a lényegesen magasabb népszaporulatukkal) megnövelte az ún. latin szavazatok jelentőségét az amerikai elnökválasztásra is.

A migráció mint világjelenség

A Newsweek c. folyóirat 2004. január 19-i számában terjedelmes tanulmányt közölt „A migráció gazdasága” címmel, kiemelve, hogy a „hősként” vagy „bűnözőként” kezelt emigránsok egyre jelentősebb politikai kérdéssé váltak az egyes országok bel- és külpolitikájában az egész világon.³ A fejlett világ gazdaságaiban tapasztalható munkaerő-kereslet (részben az elöregedő társadalmak hiányzó fiatal generációinak pótlására, részben pedig a jóléti társadalmak tagjai által nem preferált munkakörök betöltésére) önmagában is

gerjeszti a migrációs folyamatot a kapitalizmus általános alaptétele, a kereslet és kínálat törvénye alapján. Nem kevésbé fontos elem azonban a fejlődő világ „munkaerő-túltermelése”, amely a stagnáló vagy romokban heverő nemzetgazdaság miatt a belső piacon nem talál lehetőséget, és a szegénység elől menekülve keres megélhetést a világ fejlettebb részén.

Ez a migrációs folyamat nem régióspecifikus, hanem megfigyelhető és érzékelhető valamennyi kontinensen. A globális világ egyik jellemzője, hogy nemcsak a képzetlen munkaerő iránt van kereslet, hanem gyakorlatilag minden munkakörben jelentkezhetnek az adott ország állampolgárai által nem preferált igények. A nemzetállamok által bevezetett szigorú határvédelmi (a belső munkaerőpiac érdekében) rendszabályok azonban nem tudják útját állni az illegális bevándorlásnak, s nincs ez másként az amerikai -mexikói határon sem. Világviszonylatban a 2000-es kimutatások szerint mintegy 175 millió embert érintett a nemzetközi migráció, s az is teljesen nyilvánvaló, hogy többségük a fejlett világ országai felé igyekezett.

1. sz. táblázat: A nemzetközi migráció földrajzi régióként 1990 - 2000

Földrajzi régiók	Migráció (millió fő)		Növekmény (millió fő)	Növekmény (%-ban)
	1990	2000		
Világ összesen	153,9	174,8	20,8	13,5
Fejlett régiók ^a	81,4	104,1	22,7	27,9
Kevésbé fejlett régiók ^b	72,5	70,7	-1,9	-2,6
Afrika	16,2	16,3	0,1	0,3
Ázsia	50,0	49,8	-0,2	-0,4
Európa	48,4	56,1	7,7	15,8
Latin-Amerika és a Karib térség	7,0	5,9	-1,1	-15,0
Észak-Amerika	27,6	40,8	13,2	48,0
Óceánia	4,8	5,8	1,1	22,8

Forrás: International Migration Report, United Nations, New York, 2002

Megjegyzés: a: Európa, Észak-Amerika, Ausztrália, Új-Zéland és Japán

b: Afrika, Ázsia (Japán nélkül), Latin -Amerika és a Karib térség, Melanézia, Mikronézia és Polinézia

A migráció annyiban változik, hogy a relatív fejlettség is indokolhatja a szomszédos országok esetében is nagyobb népcsoportok, vagy egyes szakmák képviselőinek mozgását. Az adatok szerint Latin-Amerikában 1990 és 2000 között csökkent a kivándorlás üteme, míg a mexikói emigráció elemzésénél pontosan ellentétes irányú fejlődést tapasztalhatunk, amely jelenségek mögött komoly politikai változások húzódtak meg.

A 90-es évek a hidegháború végét jelentették Latin-Amerikában is, amely a két világrendszer közötti küzdelem egyik színtere volt. A latin-amerikai gerillamozgalmak megfékezésére katonai diktatúrák kerültek hatalomra számos országban, s ez a polgárháborús időszak jelentős migrációs folyamatokat indított el a 70-es években. A nemzetközi viszonyok változása a térségben a demokrácia újjászületését hozta, a közép-amerikai térségben pedig a véres polgárháborúk nemzetközi közvetítéssel (Contadora - csoport) történő megoldását. A demokratikus választások megtartása és politikai szabadságjogokhoz való visszatérés ebben az évtizedben „visszaszívta” a korábbi emigráció egy részét is.

Az Amerikai Egyesült Államokba irányuló mexikói emigráció jellemzői

A két ország között a szabadkereskedelmi megállapodás (NAFTA) 1994-es aláírása óta évente több, mint 200 millió határátlépést regisztrálnak. A földrajzi közelség, a lényeges fejlettségbeli szintkülönbség és az egyre növekvő gazdasági integrálódás is erősíti a migrációs folyamatot. Jóllehet eltérő nagyságrendben, de a migráció kétirányú, mivel megközelít öleg félmillió amerikai állampolgár tartózkodik állandó jelleggel Mexikóban (elsősorban nyugdíjasok és amerikai cégek alkalmazottai), mexikói becslések szerint az számuk elérheti az egymillió főt is. Létszámuk miatt a novemberi elnökválasztási kampány keretében mind a demokraták, mind a republikánusok kampányirodát nyitottak Mexikóvárosban az itt élők szavazatainak megszerzésére.⁴

Az USA-ba irányuló mexikói kivándorlás nagyon bonyolult folyamat, amelynek egyik eleme a hosszú időszakra visszatekintő történelmi motiváció (az 1847-ben elvesztett területek). Az évtizedek során, a határ mindkét oldalán kialakult strukturális gyökereket Robert D. Putnam, a Harvard Egyeteme tanára, „társadalmi tőkének” (social capital)⁵ nevezi. Szerinte ez a jelenség, a két társadalom között kiépült rendkívül szoros és széleskörű kapcsolati hálón keresztül, önmaga is gerjeszti a kétirányú migrációt.

Mindezt csak tovább erősítette a kétoldalú kereskedelmi forgalom megsokszorozódása az elmúlt 10 év alatt, ami minőségileg új helyzetet teremtett a két ország integrálódása szempontjából. Elég egy pillantást vetni a mexikói külkereskedelem-fejlesztési bank adataira⁶: 2003-ban Mexikó 146,8 milliárd USD értékben exportált az USA-ba, ahonnan 105,7 milliárd USD import mellett 41,1 milliárd kereskedelmi többletet ért el. A fentiek mellett az illegális migráció kérdése állandó feszültségekkel terhelt eleme lett a kétoldalú kapcsolatoknak, ami az elmúlt évtizedben – különösen pedig a szeptember 11-i terrorcselekmények miatt – ez

neuralgikus ponttá vált. A mexikói migráció 95 %-a az Egyesült Államokba irányul, a fennmaradó 5 % Kanada és az Európai Unió (elsősorban Spanyolország) között oszlik meg.

A legnyilvánvalóbb magyarázat szerint a mexikói kivándorlás elsősorban gazdasági indíttatású, amely az alábbiak szerint magyarázható:

- a mexikói népesség növekedése, különös tekintettel a munkaképes korú lakosság arányának dinamikus emelkedésére;
- a mexikói gazdaság munkahelyteremtő képességének gyengélkedése;
- a mexikói munkabérek alacsony szintje;
- a mezőgazdasági foglalkoztatottak munkanélkülisége, hitelek hiánya;
- a városi munkanélküliség emelkedése;
- a szegénység és a nyomor.

Vizsgáljuk meg közelebbről is, hogy ezek a fent említett tényezők hogyan alakultak Mexikóban az elmúlt évtizedek során, s ebből világosabb képet alkothatunk a mexikói migráció mozgatórugóiról.

A mexikói demográfiai robbanás és következményei

Mexikó jelenleg a világ 11. legnépesebb országa, amelynek lakossága a legutóbbi hivatalos statisztikák szerint 2004 júliusában elérte a 105 millió főt, a várható átlagéletkor meghaladja 75 évet.⁷ Ez hatalmas népességrobbanás, ha figyelembe vesszük, hogy 1930-ban még alig 17 millió főt regisztráltak, 36 éves átlagéletkorról. A dinamikus növekedés alapja a magas születési arányszám és a javuló orvosi ellátás miatt lecsökkent halálozási arányszám jelentős eltérése.

A gyermekvállalási hajlandóság az iskolázottsági szint növekedésével, a jobb egészségügyi helyzettel és a fogamzásgátló módszerek elterjedésével fokozatosan csökkent. (Jelenleg a statisztikai adatok szerint a szexuális életet folytató fogamzásképes korú nők 70 %-a használ valamilyen fogamzásgátló módszert.)⁸ A mexikói nők reprodukciós arányszáma 1960-ban 7,4 gyerek (a vidéki nők esetében) és 5,0 (a városi nők esetében), ami fokozatosan lecsökken 1990-re 4,8 és 2,9 gyerekre. Az országos átlag 2000-ben már csak 2,4 gyerek/nő, mint azt a következő táblázat is mutatja.

2. sz. táblázat: A mexikói nők szülési rátája 1960-2000

1960-69	1970-79	1980-89	1990-99	2000
7,19	5,93	4,08	2,9	2,4

Forrás: Országos Népeségi Tanács (Consejo Nacional de Población) www.conapo.gob.mx

A mexikói demográfiai robbanás érzékelésekor a hatóságok határozott lépéseket tettek a folyamatok mederben tartása érdekében. Az országos tervezés elősegítésére 1974-ben létrehozták az Országos Népeségi Intézetet, és annak irányítására a több minisztérium és főhatóság által delegált tagokból álló Országos Népeségi Tanácsot.⁹ A hatásos kormányzati felvilágosító intézkedéseknek köszönhetően az 1970-es csúcs után a népeségnövekedés mérséklődő ütemben folyt, oly módon, hogy a lakosság éves növekedési üteme 1950 -ben 2,9 %, 1970-ben 3,3 %, 1985-re 2,6 százalék volt. Egészen 2000-ig kellett várni, hogy a növekedés csak 1,7 %-os legyen.

Az Országos Statisztikai Intézet, az INEGI adatai az elmúlt évtizedek népszámlásairól (lásd az *1. sz. mellékletben*) jól mutatják, hogy 1930 és 1970 között a 15 év alatti korosztály létszáma 3,5-szeresére nőtt (6,5 millióról 22,3 millióra), s ezzel az összlakosságon belüli aránya megemelkedett (39 % helyett 46 %). Ugyanezen időszak alatt a 15 és 64 év közötti munkaképes korú felnőtt lakosság száma csak két és félszeresére (9,6 millióról 24,1 millióra) változott, ami maga után vonta az összlakosságon belül elfoglalt arányának csökkenését (58 % helyett csak 50 %).

A demográfiai robbanás egyik következménye az lett, hogy megnőtt az eltartottak száma (a fiatalok és idősök), így 100 dolgozóra a korábbi 72,9 helyett 1970-ben már 99,7 eltartott jutott. A másik figyelmet érdemlő változás, hogy ugrásszerűen növekedett a munkaképes korú korosztályok létszáma. A 80-as évektől évente 1,3-1,4 millió fiatal lépett munkavállalói korba, akiket a munkaerőpiac nem volt képes felszívni. Nagy részük az informális gazdaságban keresett megélhetést, jelentős részük viszont az emigrációt, az USA-ba történő legális vagy illegális kivándorlást választotta. Napjainkra Mexikó már a demográfiai átmenet időszakában található, ahol még lényegesen növekszik a munkaképes korú lakosság (az előrejelzések szerint a következő 10 évben még évi 1,2-1,1 millió, s ez csak 2015 után esik 1 millió alá), de már megjelennek az elöregedés jelei is.

Politikai és gazdasági változások 1970-2004

A 70-es és 80-as évek tulajdonképpen gazdaságpolitikai korszakhatárt jelentenek Mexikóban. A II. világháború után kiegyensúlyozott növekedést hozó importhelyettesítő iparosítás tartalékai kimerültek, és ezt a helyzetet csak súlyosbították a Luis Echeverria (1970-76) és José Lopez Portillo (1977-1982) elnökök időszakában elkövetett gazdaságpolitikai tévedések. Az utóbbi által a mexikói kőolajexportra alapozott külpolitikai szerepvállalás végül az 1982-es pénzügyi válságba torkollott. A gazdaság általános gyengélkedése azonban nem tudta kitermelni a szükséges új munkahelyeket, s a fiatal korosztályokat a szűkös oktatási infrastruktúra is sújtotta. Nem csoda ezek után, hogy feszült társadalmi-gazdasági átalakulás kezelését a merevvé vált, kvázi egypárti politikai struktúra nem volt képes kezelni. Mexikóban ugyanis az 1910-es szociális forradalomból kinövő új politikai rendszert az 1929-ben létrehozott forradalmi párt testesítette meg, amely többszöri névváltoztatással (napjainkban Intézményes Forradalmi Párt, PRI) egészen 2000-ig irányította az országot.

A rugalmatlan politikai körülmények következményei viszonylag kevésbé ismertek, a nemzetközi közvélemény is csak az elmúlt néhány évben szerzett tudomást róluk. A Tienanmen téri vérengzések előtt majd 20 évvel a mexikói kormány hasonló problémákkal szembesült, és azokra hasonló választ is adott. Az 1968-as mexikóvárosi olimpia előtt október 2-án Tlatelolcon, a Három kultúra terén belelövetett a tiltakozó egyetemisták tömegébe, majd 1970. június 10-én paramilitáris csoportokat vetett be a békés tüntetők megfékezésére.¹⁰

Az új gazdaságpolitikai korszakot a politikus elnököket felváltó technokrata kormányok indították el. Az olajexportra épített, rövid életű, aktív harmadik utas nemzetközi szerepvállalást az 1982-es adósságválság zárta le. Ezt követően Miguel de la Madrid (1982-88), és főleg Carlos Salinas de Gortari (1988-94) elnöksége alatt elindult a külgazdasági nyitásra, a szabadkereskedelmi megállapodásokra, a privatizációra és az állam önkorlátozására épülő ún. neoliberális gazdaságpolitikai szakasz.

A belpolitikában ez az ellenzéki pártok megerősödésének időszaka, mivel az 1977-es első pártpolitikai reform lehetővé teszi parlamenti szerepvállalásukat. A Carlos Salinas de Gortari elnökjelöltségét övező éles összeütközések az állampárt, a PRI szakadásához, s a Demokratikus Forradalmi Párt (PRD) megalakításához vezettek. Az 1940-es évektől meglévő konzervatív Népi Akció Pártja (PAN) és a PRI mellé 1989-től felsorakozott a PRD, s ez a hárompárti dominancia jellemzi azóta is a mexikói politikai életet.¹¹

A mexikói vidéki lakosság területi elhelyezkedése

A demográfiai növekedés elsősorban a vidéki lakosság helyzetét súlyosbította, mivel a gazdasági nehézségek elsősorban az ő munkahelyeiket tizedelték meg. A folyamat együtt járt egy nagyon gyors urbanizációval, de ennek ellenére a fejlett országok arányait jóval meghaladó agrárnépesség maradt fenn Mexikóban. Az 1995-ös adatok szerint még több, mint 23 millióan éltek a 2 500 főt meg nem haladó mintegy 195 623 kistelepülésen. A települések durván fele városi vonzáskörzetben (a táblázatban rövidítve VVK), ¼-e közlekedési utak mellett (KÚM) van, de mintegy 7,4 millió lakos teljesen elzárt, szinte megközelíthetetlen és infrastruktúrálan településeken él (lásd 2. sz. melléklet).

Érdemes megfigyelni, hogy a tudatos és tervezett településfejlesztési politika gyengeségei miatt Mexikóban mintegy 94 ezer olyan egy-két lakásos település van, ami a mi tanya-rendszerünket idézi. Ez az a települési forma, amelynek ellátása villannyal, ivóvízzel és szennyvíz-csatornával meghaladja még a legfejlettebb országok állami költségvetésének lehetőségeit is.

A mexikói vidéki lakosságot nagyon gyakran az indián lakosság szinonimájaként használja mind a hazai, mind a nemzetközi szakirodalom. A kettő között jelentős átfedések vannak, de nem teljesen ugyanazt jelentik. Az ország teljes indián lakossága az 1995-ös népszámlálási adatok szerint 6,9 millió fő (a teljes lakosság 9 %-a), az Országos Indiánügyi Intézet és más független források az indiánok tényleges számát 10-12 millió főre teszik¹², amelynek jó egyharmada csak a saját törzsi nyelvét beszéli¹³. Az indián lakosság túlnyomó többsége a déli államokban él, mintegy 18 %-a pedig városi települések lakója lett az elmúlt évtizedekben. (Ez elsősorban azt jelenti, hogy az indiánok lakóhelyeül szolgáló adott municipio – a régi magyar járásnak megfelelő közigazgatási egység – az elmúlt időszakban városiasodott, ám az indiánok azon belül megtartották elzárkózásukat). Az 1980-as népszámlálás szerint többségükre még mindig nem jellemző a helyváltogatás, hiszen a teljes indián lakosság alig 10 %-a található máshol, mint ami az etnikum történelmi lakóhelye Mexikóban. Ez a magyarázat arra a jelenségre is, hogy az USA-ban időszaki munkát vállaló indiánok minden évben visszatérnek lakóhelyükre.

Jóllehet az első Nemzeti Indián Intézetet még 1948 decemberében hozta létre Miguel Aleman elnök, az elmúlt fél évszázad alatt még mindig nem rendeződött megnyugtatóan az indián-kérdés Mexikóban. Az ősi hagyományok és az 1910-es mexikói szociális forradalom ötvözetéből született *ejido* (nem nevesített, így hitel felvételére sem alkalmas földtulajdon -

forma) segíti ugyan a hagyományőrzést, de nehezíti a vidékfejlesztést. Carlos Salinas de Gortari elnöksége alatt 1992-ben módosították az erre vonatkozó 27. alkotmánycikkelyt, s azóta jelentős részben szétválasztották a közös és a nevesített földtulajdont, de még mindig nagy az ellenállás az indián közösségek részéről. A földtulajdonlás egyébként máig nem megnyugtatóan megoldott Mexikóban (még mindig működik a szövetségi Agrárreform Minisztérium), az elmúlt 4-5 évben legalább 200 halálos áldozata volt a szomszédos faluközösségek rendezetlen határvitáinak.

A nemzetközi változások és az emberi jogok általános elterjedésével régi-új elemként vetődik fel az indiánok egyéni és kollektív jogai tiszteletben tartásának kérdése. Mexikóban éppen a kritikus pillanatban, 1994. január 1-jén, vagyis az USA-val és Kanadával aláírt szabadkereskedelmi megállapodás (NAFTA) életbe lépésének napján tört ki Chiapas szövetségi államban az indián felkelés (a Nemzeti Felszabadítás Zapatista Hadserege – EZLN).

A nemzetközi közvéleményre való tekintettel a kormány a konfliktus megoldásának tárgyalásos útját választotta, s a rendezés eredményeként 1996-ban egy megállapodás született. Az abban lefektetett elvek azonban a mai napig nem öltöttek törvényi formát, a legutóbbi indiántörvény-módosítás (2001. augusztus 14.) továbbra sem biztosítja az indián közösségek által követelt autonómiát. Következésképpen a fegyveres felkelők is ott vannak a Lacandona őserdőben, és az ellenőrzésük alatt álló területen igyekeznek megvalósítani a közigazgatás általuk elképzelt változatát az éberen őrködő, de be nem avatkozó hadsereg szemelátára.¹⁴

A felgyorsult urbanizáció

A demográfiai robbanás és a gazdasági folyamatok hatására a mexikói városhálózat ugrásszerű fejlődést produkált (3 sz. melléklet). Az 1970-90 közötti időszakban a városok lakossága átlagban 4%-t nőtt évente, de voltak olyan városok, ahol a növekedés a 7%-t is elérte. A kihívások nemcsak a lakásépítések, az oktatási intézmények és egészségügyi létesítmények megsokszorozását igényelték, hanem a közlekedési infrastruktúra fejlesztését és a városok ellátásához szükséges logisztikai rendszerek megteremtését is. Az ország földrajzi adottságai miatt gyéren kiépül vasúthálózat nem volt képes dinamizálni a gazdaságot, helyette a szállításban fokozatosan a közúti közlekedési hálózat vette át a szerepet, illetve a Csendes óceán és a Mexikói öböl felőli partszakaszokon a tengeri szállítás. A turizmus fellendülése hozzájárult a kulturális – építészeti elemek, az indián történelmi emlékek és a koloniális városok értékeinek megőrzéséhez.

Az ország fővárosának, Mexikóváros lakosságának növekedése 8,6 millióról (1970) 17,9 millióra (2000), annak minden infrastrukturális kényszerével és környezetromboló következményeivel együtt, komoly megpróbáltatást jelentett a városvezetés számára. Mexikóváros mellett az ország középső és északi részén elhelyezkedő két nagyváros (Guadalajara és Monterrey) terjeszkedett 3 millió fölé.

A vidéki lakosság városokba történő áramlásával megjelent a tömeges városi szegénység jelensége is, amelynek kezelése más típusú megközelítést igényelt. A városi szegénység sokkal láthatóbbá tette az ország elmaradottságát, gyökértelensége pedig a megélhetési bűnözés melegágya volt.¹⁵ Az iparhoz és a szolgáltatásokhoz kötődő munkahelyek, a szegénység növekedése vagy csökkenése szempontjából, érzékenyen reagáltak a gazdasági és pénzügyi válságra (pl. az 1994-95 közötti a peso-válság hatására az ország nyomországon elő lakóinak száma megemelkedett 21 % helyett 37 %-ra). A nagyvárosok peremkerületeiben és városi vonzáskörzetében megjelenő, elsősorban a belső migrációból táplálkozó folyamat minden helyi öngazgatásnak kemény kihívásokat jelent. A pauperizáció pedig értelemszerűen az elmúlt években az USA-ba irányuló mexikói emigráció második fontos mozgatórugóját jelentette a vidéki szegény, jelentős részében indián lakosság kivándorlása mellett.

A mexikói városi hálózat a 2000-es népszámlálás alapján 364 olyan településből állt, amelynek lakossága meghaladta a 15 ezer főt (ebből 8 megapolisznak és 10 metropolisznak tekinthető). A teljes lakosság (97,5 millió fő) 64,8 %-a lakott városokban az ezredfordulón, miközben az összes városlakó (63,2 millió) 57,9 %-a a 18 legnagyobb településen zsúfolódott össze. Még ennél is megdöbbentőbb, hogy három város és konglomerációja (Mexikóváros, Monterrey és Guadalajara) adják a teljes városlakók 39,2 %-át, nem akármilyen logisztikai feladat elé állítva az üzemeltető önkormányzatokat. A lakosság ilyen koncentrációja sem politikai, sem gazdasági értelemben nem tekinthető egészséges jelenségnek. Ezek a demográfiai és urbanizációs folyamatok, illetve a nemzetgazdaság válságokkal tarkított lassú növekedése értelemszerűen vezetett a szegénységi küszöb alatt élő lakosság számának növekedéséhez.

A mexikói szegénység jellemzői

A hivatalos statisztikai adatok¹⁶ szerint 2000-ben a lakosság 53,9 %-a kevesebb, mint két minimálbérnek megfelelő jövedelmet kapott (a minimálbér¹⁷ jelenleg a három területi zónára osztott országban napi 45 és 50 peso, azaz napi 4-5 USD – között mozog), s a 28,5 %-a nem fejezte be az általános iskola 6 osztályát.

Forrás: <http://www.sre.gob.mx/mexico/general/mapamex1.htm>

A 31 szövetségi államból és a Szövetségi Kerületből (Distrito Federal) álló Mexikói Egyesült Államok területén a szegénységi jellemzők alapján az egyes szövetségi államok különböző csoportokba sorolhatók.¹⁸

a./ A legelmaradottabb, magas fokú hátrányos helyzetben lévő csoportjába 4 szövetségi állam tartozik: *Chiapas, Guerrero, Veracruz és Hidalgo*. Együttes lakosságuk száma 19,6 millió fő, ami az ország népességének a 20 %-t jelenti. Ha nem is automatizmus, de erős korreláció áll fenn az indián lakosság aránya és az adott szövetségi állam elmaradottsága között.

Lássuk mit jelent Chiapas szövetségi állam esetében a halmozottan hátrányos helyzet a szegénységi mutatók szerint:

- az állam 15 éven felüli lakosságának 23 %-a analfabéta, és 50 %-a nem fejezte be a 6 osztályos általános iskolát;
- a lakosság 1/5-e szennyvízcsatorna és WC-nélküli, 40 %-a pedig föld lakásban lakik;
- az emberek ¼-e nem rendelkezik vezetékcsatlakozással;
- a lakosság 61 %-a 5 ezer főnél kisebb, a közlekedéstől elzárt és elmaradott településeken lakik;
- a foglalkoztatottak 76 %-a kevesebb, mint 2 minimálbérnek megfelelő jövedelmet kap.

Oaxaca, Guerrero és Veracruz adatai valamivel jobbák, de az országos átlag alattiak. Valamennyi államban az analfabéták száma meghaladja a 15 éven felüli lakosság 15 %-át, 30-40

százalékuk nem fejezte be az általános iskolát, és a lakosság nagy része elzárt vidéki kistelepüléseken és rossz lakáskörülmények között él.

b./ A jelentősen elmaradott államok második csoportjába 9 szövetségi állam tartozik: *San Luis Potosi, Puebla, Campeche, Tabasco, Michoacan, Yucatan, Zacatecas, Guanajuato és Nayarit*. Együttes lakosságuk 22,5 millió fő, ami az ország népességének 23 %-a.

Jellemző vonásuk, hogy a mutatók többségét tekintve általában az el őző csoportnál egy fokozattal jobb helyzetben vannak. Az analfabétizmus pl. 8-15 % között van, és 32-40% nem fejezte be az általános iskolát. Lakáskörülményeik valamivel jobbak, de itt sem ritka a vezetékes víz hiánya (Tabasco és San Luis Potosi esetében 26 és 21 %-os a lefedettség). Zacatecas és Tabasco lakosságának 55-56 %-a elzárt kis településeken lakik, Yucatan esetében pedig a dolgozók 68 %-a 2 minimálbér alatti jövedelmet kap (országos átlag 51 %).

c./ A közepesen elmaradottak csoportjába 6 szövetségi állam található: *Quintana Roo, Sinaloa, Durango, Tlaxcala, Morelos és Querétaro*. Összlakosságuk 8,8 millió, az ország népességének 9 %-a.

Jellemzőjük, hogy pl. az analfabetizmus az országos átlag (9,5 %) közelében mozog, az általános iskolát be nem bejezettek aránya 2-3 százalékkal az országos átlag (28 %) fölött, míg a kistelepülések aránya az országos (31 %) szint közelében van.

d./ A kevésbé elmaradott fokozatnál 8 szövetségi államot találunk: *Tamaulipas, Sonora, Chihuahua, Baja California Sur, Estado de Mexico¹⁹, Colima, Jalisco és Aguascalientes*. Az államban összesen 29,3 millió ember él, ami az ország népességének 30 százaléka. Jelentős elem, hogy egyedül Estado de Mexico 13 millió lakossal bír, miközben Baja California Sur (424 ezer) és Colima (543 ezer) félmillió körüli népességgel rendelkezik.

Jellemzőjük, hogy szinte minden mutatójuk meghaladja az országos átlagot, ebből talán csak Aguascalientes lóg ki a rossz lakáskörülmények alapján.

e./ Az alig elmaradott szövetségi államok négyen vannak: *Cuahuila, Baja California, Nuevo Leon és a Distrito Federal*. Lakosságuk összesen 17,2 millió fő, ami az ország népességének 18 százaléka (a Distrito Federal 8,5 millió lakossal rendelkezik, ami nem azonos Mexikóváros konglomeráció ma már 20 milliót meghaladó népességével).

Érdelemleges adat, hogy az általános iskolát be nem fejezettek aránya a Distrito Federal esetében 12 %, Nuevo Leon 16 %, Cuahuila 19% és Nuevo Leon 20 % (az országos átlag 28 %).

A CONAPO (Országos Népeségi Tanács) az 1990 és 2000 közötti változások alapján azt emelte ki, hogy 4 szövetségi állam mutatói (Guerrero, Campeche, Nayarit és Baja California Sur) romlottak az összehasonlítási alaphoz tekintett Distrito Federal-hoz viszonyítva. A másik

oldalról pedig 6 szövetségi állam (Nuevo Leon, Couhuila, Aguascalientes, Baja California, Queretaro, Tamaulipas) lényegesen javította (25-50 % közötti fejlődési arányban) mutatóit.

A Világbank az idén júliusban hozta nyilvánosságra a mexikói szegénységről készített tanulmányát,²⁰ amely pozitív fejleményekről számolt be. A vidéki szegénység felszámolásában lényeges előrelépést jelent például az, hogy 1992-2002 között az említett régiók elektromos árammal való ellátottsága (63 % helyett 90 %-ra), az ivóvízhez való hozzájutás (38 % helyett 58 %-ra), és a lakások fürdőszobával való ellátottsága (22 %-helyett 26 %-ra) jelentősen javult.

A tanulmány megállapította, hogy a nyomorszáron élő lakosság számára súlyos csapást jelentett az 1994-95-ös pénzügyi összeomlás, mivel ennek következtében arányuk az összlakosságon belül jelentősen megnőtt (1994-ben 21 %, 1996-ban 37 %), majd onnan 2002-re visszatért az eredeti szint alá (20 %). A világbanki szakértők szerint ebben komoly szerepet játszott a kormányzat tudatos szociálpolitikája (OPORTUNIDADES = lehetőségek), ami a térségben egyedülálló módon monitorozza az eredményeket, és a támogatást a kiskorúak esetében iskolába járáshoz köti. A tanulmány azt is hozzáteszi, hogy ez az eredmény bizonyára elképzelhetetlen lett volna a mexikói vendégmunkások egyre növekvő hazautalása nélkül (lásd később).

Az USA-ba irányuló mexikói emigráció adatai

A két ország közötti migrációs mozgásoknak komoly történelmi okai és előzményei vannak. Mint az már korábban említésre került, a mexikói területek fele a XIX. század során áldozatul esett az amerikai telepések étvágyának és a Monroe-doktrína által fémjelzett térhódításnak.²¹ Az USA déli államaiban ennek megfelelően Texas függetlenedése és a többi állam megvásárlása után jelentős létszámú spanyol ajkú lakos maradt.

3. sz. táblázat: Az USA-ban legálisan élő mexikói származásúak 1900-2002 között (millió fő)

Év	Mexikói származású ^a	Mexikói bevándorló ^b (arányuk %-ban az USA-ban mexikói származású állampolgárokhoz viszonyítva)	Első generáció ^c	Második generáció ^d	Első és második generáció
1900	0,463	0,103 (22,2)	---	---	0,360
1910	0,718	0,222 (30,9)	---	---	0,496
1920	1,210	0,480 (39,7)	---	---	0,730
1930	1,729	0,640 (37,0)	---	---	1,089
1940	1,904	0,377 (19,8)	---	---	1,527
1950	2,573	0,451 (17,5)	---	---	2,122
1960	3,671	0,576 (15,7)	---	---	3,095
1970	5,422	0,788 (14,5)	---	---	4,634

1980	9,071	2,199 (24,2)	---	---	6,872
1990	14,094	4,447 (31,6)	---	---	9,647
2000	23,208	8,780 (37,8)	7,029	7,399	14,428
2001	23,997	9,142 (38,1)	7,303	7,552	14,855
2002	25,487	9,504 (37,3)	8,151	7,832	15,983

Forrás: Az 1900 - 1990 adatok Rodolfo Corona Vázquez Rodolfo számításai, El Colegio de la Frontera Norte, 1992 A 2000 - 2002 adatok a CONAPO számításai az intézet és a Bureau of Census, Current Population Survey (CPS) Supplement 2000, 2001, 2002 alapján .

Megjegyzés: a, A magát mexikói származásának valló legális és illegális latin összesen. b, Az USA -ban tartózkodó mexikói születésű, túlnyomó többségében illegális bevándorló. c, Első generációs: legális tartózkodó, aki már nem Mexikóban született, de valamelyik szülő mexikói születésű volt. d, Második és ezt követő generációk, akik amerikai állampolgárok, sem ők, sem a szülők nem mexikói születésűek, de mexikói származásúaknak vallják magukat .

A táblázatból egyértelműen látható, hogy már 1900-ban mintegy 463 ezer magát mexikóinak valló lakosa volt az USA-nak, s ekkor ennek kevesebb, mint egyharmada volt mexikói születésű bevándorolt. A növekedés a következő évtizedekben is jelentős, 20 év alatt számuk megháromszorozódott, és 1920-ban már 1,2 millió főt jelentett. A növekedés az 1929-33-as gazdasági világválság alatt sem szünetelt, csak lassult, bár ekkor komoly erőszakos kitelepítésekre került sor.²² A migrációt jelző mexikói születésűek aránya itt már kicsit több mint egyharmad. Az is kiolvasható az adatokból, hogy a gazdaságpolitikai korszakváltást hozó 1980 és 1990 közötti évtized megduplázta a magát mexikói származásának valló lakosok számát az USA területén, és a mexikói bevándorlók száma háromszorosára (788 ezerről 2,199 millióra) nőtt.

A számok azt is elárulják, hogy az 1994-ben életbe lépő szabadkereskedelmi megállapodás a várakozásokkal ellentétben nem javította a mexikói gazdaság munkaerő-megtartó képességét, sőt, éppen ellenkezőleg megduplázta (2,199 millióról 4,447 millióra) a bevándorlók számát. Fontos jelzés, hogy az adatok folyamatos emelkedést mutatnak a magukat mexikói származásúaknak vallók körében, akik száma 2000-re már meghaladja a 23 millió főt. Az elmúlt három év adatai azt jelzik, hogy a mexikói születésű többségében illegális bevándorlók száma évi 3-400 ezerrel emelkedik. Ezt a trendet figyelembe véve a 2003-as év végére, vagy a 2004-es év elejére az illegálisan az Egyesült Államokban tartózkodó mexikói születésű bevándorlók száma meghaladhatta a 10 millió főt. Az Országos Migrációs Intézet szerint a 2000-es amerikai népszámlálási adatokban szereplő 38 millió hiszpan származású mintegy 61-65 %-a mexikói származású volt.

Az USA-ban élő külföldi rezidensek munkavállalásai jellemzői

A mexikói Országos Népszégségi Tanács (Consejo Nacional de Población) a hivatalos amerikai felmérések szerint (lásd *4. sz. melléklet*) elemezte 2002-es adatok alapján az USA-ban

tartózkodási engedéllyel élő külföldiek munkavállalásai jellemzőit. Az adatok világosan jelzik, hogy az aktív munkaképes lakosság átlagához képest (65,4 %) a mexikói mutató magasabb (70,6 %, s ezzel a legmagasabb érték), és ez az arány visszaigazolja a tényt, hogy elsősorban a 17-45 éves munkaképes korosztályokból kerülnek ki az emigránsok. A foglalkoztatás szektorok szerinti megoszlásánál a mezőgazdaságban elhelyezkedő mexikóiak aránya jóval magasabb (35,8 %) az összes bevándorolt átlagához (20,7 %) viszonyítva. Ezzel szemben a szolgáltatások területén a mexikóiak hátrányosabb helyzetben vannak a maguk 55,9 %-os mutatójukkal a 77,0 %-os országos átlaggal szemben.

A mexikói bevándoroltak oktatási színvonala és képzettsége is alacsonyabb az összes bevándorolt átlagánál. Az összes bevándorolt 34,6 %-a egyetemi vagy főiskolai végzettséggel rendelkező szakember, ezzel szemben a Mexikóból érkezőknek csak 6,6 %-a szerzett diplomát. Ugyanakkor kétféle fizikai munkás vagy mezőgazdasági munkát végző a mexikóiak 37,7 %-a, az országos átlag több mint kétszerese. Az éves jövedelmi szint alapján összeállított statisztikák végül egyértelművé teszik, hogy a mexikói származású amerikai lakosok általában a legkevésbé képzettek, a nehezebb fizikai munkát végzik és a mindezért a legalacsonyabb jövedelmet kapják (évi 20 471 USD az összes bevándorolt 33 266 USD jövedelméhez képest).

A mexikói emigráció származási hely szerinti megoszlása

Az Amerikában élő emigráció viszonylag erős területi koncentrációt mutat a származási helyek vizsgálatánál. A 9,5 milliós emigráció 38,66 %-a mindössze 3 szövetségi államból származik (Jalisco, Michoacán és Zacatecas). Az első helyen álló Jalisco szövetségi állam egymaga 1,74 millió fővel gazdagítja az emigrációt. Az első hat helyen állók jelentik a teljes létszám 58,3 %-át a 32 szövetségi államból álló Mexikóban.

4. sz. táblázat: Az USA-ban élő mexikói emigráció származási hely szerint 2002

Szövetségi államok	Mexikóban született emigráció	
	Létszáma	%-os aránya
Összes (31 + Distrito Federal)	9 503 928	100,0
Jalisco	1 743 837	18,35
Michoacán	1 123 921	11,83
Zacatecas	807 051	8,49
Guanajuato	753 030	7,92
Distrito Federal	561 263	5,91
Chihuahua	558 823	5,88
Durango	386 585	4,07

San Luis Potosí	368 508	3,88
Guerrero	330 044	3,47
Baja California	302 822	3,19
Nuevo León	261 062	2,75
México	233 963	2,46
Tamaulipas	232 106	2,44
Nayarit	231 415	2,43
Puebla	210 931	2,22
Aguascalientes	203 853	2,14
Oaxaca	194 785	2,05
Sinaloa	190 350	2,00
Maradék 14 szövetségi állam	809 578	8,52

Forrás: A CONAPO Proyecciones de la Población de México 2000 -2030, México, 2002, CONAPO adatai a XII. Népszámlálás alapján, 2000.

A mexikói emigrációt kibocsátó szövetségi államok adatainak elemzésénél első megközelítésben az állapítható meg, hogy az emigráns személyéről korábban bennünk élő sztereotípiá (indián származású szegény fiatal) pontosításra szorul, hiszen első helyen az a Jalisco szövetségi állam áll (1,7 millió), amelyik a fejlettségi mutatók alapján az kevésbé elmaradott d./ csoportba tartozik. Valószínűleg ebben az esetben már komoly szerepet játszik a Robert D. Putnam által elemzett szociális tőke a migrációs folyamat államon belüli gerjesztésében.

Érdekes jelenség, hogy egyik határmenti szövetségi állam sincs az első helyek között, ami arra utalhat, hogy számukra a kishatárforgalom elegendő mozgásteret biztosít. Természetesen az sem másodlagos, hogy a határzóna jelentősen fejlettebb az országos átlaghoz viszonyítva, ezért boldogulási lehetőségeik a határnak ezen az oldalán is elfogadhatóak számukra.

Az is látszik a táblázatból, hogy „előnyben” vannak a határtól nem túl messze lévő szövetségi államok²³ (Jalisco, Michoacan, Zacatecas, stb.), mint az arányaiban nagyobb indián lakossággal bíró déli államok (Yucatan, Tabasco vagy Oaxaca). Érdemes itt visszaemlékezni arra a jelenségre, hogy az indián származású emberek első sorban idénymunkára járnak fel az USA-ba, majd többségükben visszatérnek szülőföldjükre.

A mexikói bevándorlás iránya döntően az USA déli államaira koncentrálódik (Kalifornia, Texas, Arizona). A 2000-es adatok szerint (lásd 5. sz. melléklet) Kalifornia messze kiemelkedve egymaga jelenti a bevándorlók 41 %-nak (8,5 millió lakos), célpontját, ezt követi

Texas a maga 24,6 százalékos arányával (5 millió). Feltétlenül említést érdemel még Arizo na (5,2 %) és Illinois (5,5 %) is.

A melléklet legfontosabb tanulsága az, hogy a korábban szinte kizárólag csak néhány amerikai szövetségi államra koncentrálódó mexikói emigráció amerikai jelenléte földrajzilag megoszlik, s ma már szinte nincs olyan szövetségi állam, ahol ne lennének jelen egyre növekvő számban. Ez természetesen nagyobb lehetőségeket nyit a migráció újabb hullámai számára (helyismeret).²⁴

A külföldön élő mexikóiak hazautalásai

Az Amerika-közi Fejlesztési Bank beruházási ügyvezető igazgatója, Donald F. Terry szerint, a latin-amerikai országokba érkező átutalás összege, a 2002-es 32 milliárd amerikai dollárról 2003-ra 38 milliárdra nőtt.²⁵ A mexikói központi bank, a Banco de México a 80-as évek végén kezdte érzékelni, hogy a külföldön élő és dolgozó mexikóiak egyre jelentősebb összegeket küldenek haza. A tételek azonban nem kerültek ilyen formában elkülönítésre egészen 1989-ig, s így a vonatkozó adatok is elég megbízhatatlanok voltak. 1989-től, az átalakított könyvelési rendszernek köszönhetően, a bank folyamatosan figyelemmel kíséri, és viszonylag nagy pontossággal negyedévente jelzi a bevételek alakulását.

5. sz. táblázat: A külföldi hazautalások Mexikó esetében

Év	Hazautalás millió USD	Növekedés %-ban
1990	2 494	-
1991	2 660	6,7
1992	3 070	15,4
1993	3 333	8,6
1994	3 475	4,2
1995	3 673	5,7
1996	4 224	15
1997	4 865	15,2
1998	5 627	15,7
1999	5 910	5
2000	6 573	11,2
2001	8 895	35,3
2002	9 815	10,3
2003	13 266	35,2
2004+	7 878	27

Forrás: Banco de México, Sistema Central de Información SIE
+ A 2004-es adatok az első 6 hónap alapján

A táblázatból egyértelműen látszik, hogy a mexikói hazautalások mennyisége az elmúlt 4 évben 10-35 % közötti növekedési ütemet mutatott. A mexikói központi bank 2003 -as adatai szerint az elmúlt évben 35,2 % növekedés mellett 13,266 milliárd dollárra emelkedett a tranzakciók összege, amely túlnyomó része ma már elektronikus úton érkezik (11,382 milliárd, vagyis a 86 %). Nagyságrendjét tekintve megállapítható, hogy ez Mexikóban a második legfontosabb devizabevételi forrássá lépett elő a kőolajbevételek után, és meghaladta mind a turizmus, mind a közvetlen tőkeberuházások összegét (a hazautalások elérik a kőolajbevételek 79 %-t, a turisztikai bevételeket 42 százalékkal, a közvetlen tőkeberuházásokat pedig 21 százalékkal haladták meg 2003 -ban).

Mexikó nemzetközi összehasonlításban is az élvonalba tartozik a hazautalásokat illetően. A Nemzetközi Valutaalap 2001 -es adatai alapján India (10 milliárd USD) után Mexikó a második, 9,9 milliárdra becsült értékkel.²⁶ Csak az érdekesség kedvéért kell hozzátenni, hogy a legtöbb pénzt az USA-ból (28,4 milliárd USD), Szaúd-Arábiából (15,1 milliárd USD) és Németországból (8,2 milliárd USD) utalták át 2001 -ben.

A mexikói hazautalások fontos szerepet játszanak az ország egyes régióiban a szegénység mérséklésében, mivel a kormányzati szándékoktól függetlenül ez a legdemokratikusabb eszköz: azokat a szegény családokat segíti, amelyek férfitagjai rákényszerültek a kockázatok vállalására a család fenntartása érdekében. Az amerikai határ illegális átlépése ugyanis messze nem tartozik a veszélytelen sportok kategóriájába. A statisztikai adatok szerint évente közel 400 halálos áldozatot követel az illegális bevándorlás, mert vagy befulladnak a Rio Bravo vizébe, vagy az arizonai sivatagban tévednek el a szerencsétlenül jártak.

A hazautalások területi megoszlása tulajdonképpen az emigrációt kibocsátó államokra összpontosul. A statisztikai adatok szerint a 2003 -as hazautalások 41,3 millió tranzakciót jelentettek, s az átlagos hazautalás értéke 321 USD volt. A központi bank kimutatásai szerint a 13,266 milliárd USD hazautalás a mexikói GDP 2,2 % -t teszi ki. Az elmúlt évtizedben egyébként ez volt az egyetlen olyan bevételi mutatója az országnak, amely töretlen növekedést produkált. Egyes elemzések szerint az illegális emigráció évi 3 -400 ezres növekedésének köszönhetően ez a forrás akár már rövidtávon is meghaladhatja a kőolajexportból származó bevételeket.

A hazautalásokban (lásd *6. sz. melléklet*) első Michoacan és a harmadik Guanajuato a szövetségi államok szegénységi fokozatában a komoly elmaradást felmutató b./ csoportban helyezkednek el. Ezzel szemben a második helyen álló Jalisco az kevésbé elmaradott d./ kategóriában van, ami önmagában nem indokolná a kivándorlást. Ugyanez vonatkozik Estado de México és a Distrito Federal szövetségi államokra is, különösen ez utóbbi esetében, mivel a

legkevésbé elmaradott régiót jelenti az országban. A jelenség mögött sokkal inkább azt kell keresni, hogy a fejlettebb régiókhoz tartozó államokból valószínűleg a szakképzettebb munkaerő keres magának új megélhetési lehetőséget, és ez jelenik meg a magasabb átutalásokban.

A mexikói migráció politikai következményei

A mexikói kormány, a 2000-ben megválasztott Vicente Fox elnök vezetésével négy éve szinte mindent alárendelt annak, hogy sikerüljön egy kétoldalú migrációs megállapodást kötni az USA-val. A 70 éves PRI (Intézményes Forradalmi Párt) -korszak után hatalomra kerülő, első demokratikus mexikói kormánynak látszólag meg is volt a „demokratikus bónusz” ehhez a lépéshez. Az akkori külügyminiszter, Jorge Castañeda éppen erre hivatkozva próbálta meg minden eszközzel átverni ezt az amerikai ellenálláson.

Az első formális megbeszélésre 2001. február 17-én került sor a mexikói elnök vidéki birtokán, ahová a megválasztott amerikai elnök, George W. Bush ellátogatott. A felállított magas szintű munkacsoport (a két-két külügy- és belügyminiszter) hónapokon keresztül foglalkozott a kérdéssel, bár az már az elején világossá vált, hogy az amerikai kormány a Kongresszus demokrata többsége miatt nem sok mozgástérrel rendelkezik.

A következő lépés a 2001. szeptember 6-ai hivatalos washingtoni látogatás volt, amikor Fox elnök – a jelen lévő Jeffrey Davidow amerikai nagykövetség és őbbi visszaemlékezése szerint²⁷ – próbálta erőltetni a migrációs megállapodást. Ez a mexikói elképzelés szerint legalizálta volna az USA-ban többmillió illegális munkavállalót, kiterjedt volna a mezőgazdasági idegyermek foglalkoztatására (a mexikói-kanadai megállapodáshoz hasonlóan), és garantálta volna az emigránsok emberi jogainak tiszteletben tartását.

A pár nap múlva bekövetkező szeptember 11-i terrortámadás újrarajzolta az amerikai adminisztráció és a kétoldalú kapcsolatok prioritásait. Az iraki beavatkozást ellenző mexikói magatartás (Mexikó az ENSZ BT nem állandó tagjaként nem volt hajlandó Chilével egyetemben támogatni az egyoldalú amerikai beavatkozást) végkép holtpontra juttatta a tárgyalásokat ebben a kérdésben.

Bizonyos elmozdulást hozott az ügyben Bush elnök 2004 januári bejelentése, miszerint a migrációs törvények megváltoztatására vonatkozó javaslatot terjesztett a közben konzervatív többségűvé vált Kongresszus elé. A javaslat lényege az, hogy 3 éves ideiglenes munkavállalási engedélyt biztosítana a már az USA-ban lévő illegális bevándoroltaknak, ami egy újabb periódusra meghosszabbítható lenne. A republikánusok hallani sem akarnak az illegálisokra

vonatkozó amnesztiáról, mert szerintük az újabb migrációs hullámokat indítana el (ez volt az 1986-os Ronald Reagan által elfogadott amnesztia következménye is).

A Bush elnök által elővezetett törvényjavaslatot a politikai elemzők többsége már a választási év előjeleként értelmezte, hiszen az elmúlt években bekövetkezett amerikai demográfiai változások (és részben az 1986-os amnesztia) hatására úgy tűnik, más megvilágításba kerülhet az USA-ban élő hispán (latin) szavazatok politikai értéke.

A hispán/latin származású amerikai állampolgárok politikai súlyának növekedése

„A hispán szavazatok kulcsfontosságúak lesznek..... Soha nem tapasztalt erőfeszítéseket láthatunk majd a pártok részéről a latin szavazók megnyerésére.” – fogalmaz Bill Richardson²⁸, Új-Mexikó állam kormányzója 2004 augusztusában a demokrata konvención. A maga szempontjából biztos igaza van, hiszen az államában választásra jogosult 972 895 szavazópolgár 40 %-a latin származású.

Albert Brown, a Notre Dame Egyetem Latin Tanulmányok Központjának igazgatója szerint már az ideai választásokon is jelentős szerepe lesz a latin szavazóknak, de a robbanásszerű változás a demográfiai tényezőkre támaszkodva 15-20 év múlva várható, amikor 7 millió új latin származású szavazó lép be a „választási piacra”.²⁹ Ezt támasztják alá a The Pew Research Center adatai is, miszerint 2000-től évente mintegy 420 ezer latin származású amerikai állampolgár tölti be a 18 évet, vagyis a potenciális latin választók elérhetik az idén a 16 milliót.

Wilbert Torre, a Reforma c. mexikói napilap amerikai tudósítója felhívja a figyelmet arra, hogy a latin származású amerikai lakosság száma (az illegálisakat is beleértve) meghaladja a 39 millió főt, s ezzel a legutóbbi népszámlás szerint a legnagyobb létszámú kisebbséggé lépett elő.³⁰ Ugyanakkor politikai súlyuk még nem éri el az afro-amerikaiakét, mivel a legutóbbi elnökválasztáson kevesebb, mint 6 millió latin szavazóval szemben azok 12 millióan szavaztak. Ennek egyik magyarázata az, hogy a latinok jelentős része illegális bevándorló, a legalizáltak pedig jelentős részben (40 %) kiskorúak.

A latin lakosság nem csak létszámában, hanem területi elhelyezkedését tekintve is terjeszkedőben van (lásd az 5. sz. melléklet). Mindezek mellett azonban azt is szem előtt kell tartani, hogy a várakozásokkal ellentétben a latin közösség politikai értelemben egyáltalán nem képez monolitikus egységet. Elég Floridára nézni, ahol világosan megkülönböztethetők a puerto rico-i, a kubai, a mexikói és a dél-amerikai bevándoroltak érdekei. Mindezek mellett számolni kell a már ott született fiatalok, az új korosztályok érdekeivel is. Arturo Vargas, a

latin származású politikusokat tömörítő NALEO elnöke szerint azonban egyik elnökjelölt sem hallja meg, illetve fordít figyelmet a latin szavazók szükségleteire és reális helyzetére.³¹

Ezzel szemben Jerónimo Díaz Rebolledo, a Chicagói Egyetem tanárának véleménye szerint a 2004. november 2-án sorra kerülő amerikai elnökválasztások kampányának új jelensége, hogy mind a republikánusok, mind a demokraták komoly erőfeszítéseket tesznek a latin származású amerikai állampolgárok szavazatainak megszerzéséért.³²

Ha csak a statisztikai adatokat nézzük akkor nehezen magyarázható John Kerry demokrata elnökjelölt 1 millió dolláros spanyol nyelvű kampányának szükségessége. Ha azonban figyelembe vesszük az amerikai választási szokásokat, ahol mindkét pártnak többé-kevésbé kialakult és szilárd 40-40 % körüli támogatottsága van a biztos szavazók között, akkor átértékelődik a bizonytalan, ingadozó szavazók megnyerésének szükségessége. Elegendő a 2000. évi választásokat eldöntő floridai szavazatok újraszámolására gondolni, ami Bush győzelméhez vezetett a latinok felé kevés gesztust tevő demokrata elnökjelölt felett.

A kb. 15 milliós szavazati joggal rendelkező hispán származású állampolgárból kb. olyan 7,5 millió fog az urnákhoz járulni, ami nem tűnik túl soknak a több mint 100 millió amerikai szavazópolgárhoz viszonyítva. A 8 százalékos körüli latin szavazatok jelentőségét alapvetően három tényező magyarázza:

- az amerikai szokásokkal ellentétben többségük nem kötelezte el magát egyik párt mellett sem, határozatlan és az adott pillanatban a legtöbbet ígérő jelölt mellé áll;
- a latin lakosság többsége a legtöbb elektori szavazatot adó 6 államból ötben koncentrálódik: Kalifornia (54), New York (33), Texas (32), Florida (25), Illinois (22), ami 166 elektort jelent az 538-ból (30,8 %);
- a latin identitásuk alapján szavaznak, tehát nem külpolitikai és adócsökkentési ígérek alapján, hanem a migrációra, az oktatásra és általában a jogaik bővítését célzó lépésekre várnak.

A Michigan-i Egyetem Politikai Tanulmányok Központjának felmérései szerint mindkét politikai párt rákényszerült a latin ajánlatok beépítésére a választási programjukban, még azon az áron is, hogy azok egy része nem lesz szimpatikus hagyományos szavazóiknak.³³ Példaként említhető, hogy Bush elnök 2004 januári migrációs törvény-javaslatát, amely nem kapott támogatást a republikánus többségű Kongresszusban. (A javaslat egyébként azért hangzott el a kampány egyik korai szakaszában, mert Bush elnök nem akart üres kézzel részt venni a Mexikóban megtartott rendkívüli Amerika-közi Csúcsértekezleten)

A 2000-es választások során Bush szerezte meg a latin szavazatok 35 %-át (14 %-kal többet, mint Bob Dole 4 évvel korábban), s ez a növekedés sorsdöntőnek bizonyult Florida esetében. A korábbi hagyományok szerint a latinok inkább a demokratákat támogatták, de a helyzet sokat változott. Ez történt Kalifornia esetében, ahol az időközi kormányzóválasztáson (2003) a republikánus színekben indult Arnold Schwarzenegger győzelmét hozták (a latin származású szavazók 40 %-a szavazott rá). A 35 milliós Kalifornia 32 %-a latin származású, többségében mexikói. A statisztikai adatok szerint 1990 és 2000 között az állam lakossága 4 millióval növekedett, amiből 3,2 millió latin származású. A latin lakosságból több mint 4 millió nagykorú, ami a szavazásra jogosultak 36 %-a.

Florida állam lakossága 15,9 millió (2000), ebből 1,9 millió latin származású: kubai (833 ezer), puerto rico-i (478 ezer), mexikói (363,9 ezer), kolumbiai (138,8 ezer), nicaraguai (79,6 ezer) és argentin (22,9 ezer). A legutóbbi elnökválasztáson 678 ezer latin szavazó vett részt. A két párt nagyjából azonos számú biztos szavazóval rendelkezik, s a korábban egyértelműen republikánus orientáltságú kubai emigráció komoly változásban van a mérsékeltebb pozíciók felé.

A külföldön élő mexikóiak szavazati joga

Vicente Fox az elmúlt hetekben a korábbi ígéretéhez híven beterveztette kormánya törvényjavaslatát a külföldön élő mexikóiak politikai jogainak biztosítására. A jelenlegi elképzelés szerint a kongresszusi jóváhagyás után megnyílna az út, hogy a külföldön lévő ők is részt vehessenek a 2006-os elnökválasztáson.

A kezdeményezést a politikai pártok részéről teljes támogatás övezi. A kérdés először 1988-ban vetődött fel, jöhet akkor Cuauhtemoc Cardenas akkori baloldali elnökjelölt az évtizedek óta hatalmon lévő PRI ellen kereste az újabb szavazatok szerzésének lehetőségét. Azóta valamennyi politikai párt kiépítette a maga kapcsolatait az emigrációs szervezetekkel, és a hazautalások miatt nemzeti hősszé emelkedett emigránsok kegyeit keresik. Az emigráció első reakciói³⁴ szerint nem elégednének meg csak az elnökválasztásokon való részvétel lehetőségével, hanem a képviselői és szenátori választásokon is hallatni akarják hangjukat.

A szavazás technikai és egyéb feltételeit az Országos Választási Intézet szakembereinek kellene kidolgozniuk. Az eddig megszólalt politikai elemzők, választási szakemberek kétségüket fejezik ki, hogy egyáltalán megvalósítható az elképzelés. Ugyanis minden képzeletet felülmúlva a külföldön élő mexikóiak millióinak beleszólása a mexikói belpolitika alakításába. Azt pedig

még nehezebb elképzelni, amint a mexikói politikai elit kampányt folytat az Egyesült Államok területén az ott lévő sokmillió illegális bevándorolt szavazatainak megnyerése érdekében.

Összegzés és következtetések

Jelen tanulmány terjedelmi korlátok miatt csak arra vállalkozhatott, hogy a felvillantsa a világviszonylatban is példa nélkül álló mexikói emigráció főbb okait és következményeit. Az egyes területek alaposabb elemzése, az összefüggések pontosabb megfogalmazása annak a kutatómunkának a feladata, aminek ez a tanulmány egy részét képezi. Az eddig áttekintett elemek alapján az azonban egyértelműen látható, hogy a mexikói emigráció nem elszigetelt jelenség, a hasonló nemzetközi folyamatok részét képezi, és speciális jellege miatt a mexikói - amerikai kapcsolatrendszer megkerülhetetlen elemévé vált. A gazdasági ciklusok miatt már korábban is, de a 2001. szeptember 11-i terrortámadás óta a migráció a kétoldalú kapcsolatok olyan állandó eleme, amelyik mindkét oldalon belpolitikai csatározások homlokterében áll és befolyással lehet a politikai erőviszonyok alakulására a latin szavazatok súlya, illetve az emigrációs szavazat formájában.

Általános értelemben az alábbi következtetések vonhatók le:

- A történelmi gyökerekre és az elmúlt hosszú évtizedekben kiépült bonyolult kapcsolatrendszerre (social capital) támaszkodó emigrációs folyamat fennmarad az elkövetkező években is.
- Az amerikai közvéleményben meglévő negatív előítéletek (az emigráció és a bűnözés összekapcsolása³⁵, eltartásuk költségeinek emelkedése³⁶, a bérszínvonalra gyakorolt negatív hatás, stb.) ellenére a latin származású amerikaiak súlya növekszik mind a természetes szaporodásuk, mind a bevándorlás révén.
- Az emigráció nélkül elképzelhetetlen az amerikai gazdaság működése, s ezt ma már olyan személyiségek is elismerik, mint Alan Greenspan³⁷, az amerikai Federal Reserve nagyhatalmú vezetője.
- A közeljövőben elképzelhetetlen egy amnesztia-rendelet az illegális bevándorlók számára, mert a Kongresszus republikánus többségének negatív véleménye van az 1986-os törvénymódosításról.
- Csak olyan kétoldalú mexikói-amerikai migrációs megállapodás születhet, amely képes lesz összehangolni a terrorizmus elleni küzdelem motiválta amerikai félelmeket és a határok biztonságos ellenőrzését.

A novemberi amerikai elnökválasztások végeredményétől függetlenül a leendő amerikai elnök nem kerülheti majd meg, hogy a migrációs kérdésről tovább folytassa a tárgyalásokat a mexikói partnerével. A mexikói politikai és gazdasági elit pedig egyre inkább rákényszerül, hogy határozottabb lépéseket tegyen a munkahelyteremtés elősegítésére, és ami ennél is fontosabb, hozzájárasson a nemzeti jövedelem olyan újraelosztásához, amely elősegítheti állampolgárainak a határokon belül való boldogulását.

Melléletek

1. sz. melléklet: A mexikói lakosság életkor szerinti csoportosítása és az eltartottak arányszáma 1930-2000

Életkor szerinti csoportosítás

Év	Lakosság	0-14	15-64	65 és idősebb	Eltartottak aránya
1930	16 552 722	6 491 063	9 572 823	488 836	72,91
1940	19 653 552	8 098 098	10 969 020	586 435	79,17
1950	25 791 007	10 774 244	14 149 557	867 206	82,27
1960	34 923 129	15 502 509	18 221 687	1 198 933	91,66
1970	48 225 238	22 286 680	24 147 173	1 791 385	99,71
1980	66 846 833	28 809 460	35 468 828	2 568 545	88,47
1990	81 249 645	31 336 361	46 515 859	3 397 425	74,67
1995	91 158 290	32 337 929	54 783 156	4 037 205	66,4
2000	97 483 412	33 288 298	59 342 569	4 852 545	64,27

Forrás: INEGI (Országos Statisztikai Intézet) népszámlálás 1930 -1990, 1995 és 2000.

2. sz. melléklet: A 2 500 főtől kisebb településeken élő vidéki lakosság 1995-ben

Méret	Összes település	Lakosság	VVK	Lakosság	KÚM	Lakosság	TEZ	Lakosság
Összes	195 623	23 160 984	71 248	10 593 620	40 889	5 168 190	83 486	7 399 174
1-2 lakás	94 238	---	34 284	---	20 727	---	39 227	---
1 - 499	88 077	9 845 687	30 227	3 624 520	17 094	2 006 963	40 756	4 214 204
500 - 2499	13 308	13 315 297	6 737	6 969 100	3 068	3 161 227	3 503	3 184 970

Forrás: Az INEGI (nemzeti statisztikai intézet) 1995. Felmérése alapján a CONAPO adatai

Megjegyzés: Nem tartalmazza a Chiapas állam fel nem mért 2 708 települését

Jelmagyarázat: VVK=városi vonzáskörzet, KÚM=közlekedési út mellett, TEZ=teljesen elzárt település)

A táblázat első oszlopa a település nagyságát jelzi (1 -3 lakásos mini-település, a másodikban az 500 lakosig és a harmadikban az 500 és 2,5 ezer lakosig).

3. sz. melléklet: A mexikói városi lakosság megoszlása 1970 - 2000

Városok		Lakosság			
neve	száma	1970	1990	1995	2000
Mexikó		48 225 238	81 249 645	91 158 290	97 483 412
Összes város	364	22 321 583	50 629 952	58 448 196	63 234 553
<i>Megapolis</i>	8		19 378 170	21 876 453	23 526 127
Mexikóváros		8 623 157	15 226 800	16 898 316	17 942 172
<i>Metropolis</i>	10		10 072 739	11 921 592	13 126 115
Guadalajara		1 480 472	2 987 194	3 461 819	3 677 531
Monterrey		1 242 558	2 573 527	2 988 081	3 243 466
Tijuana		277 306	747 381	1 038 188	1 274 240
Puerto Vallarta		24 155	93 503	121 844	151 432
<i>Anglomeráció</i>	17		6 254 475	7 221 123	7 696 035
<i>Anglomeráció</i>	34		6 983 723	8 390 885	9 238 024
<i>Kisvárosok</i>	47		2 708 899	3 125 384	3 337 834
<i>Kisvárosok</i>	248		5 231 946	5 912 759	6 310 418
Összes nem városi lakosság			30 619 693	32 710 094	34 248 859

Forrás: XII országos Népszámlálási adatok alapján, 2000

Megjegyzés: Az országos városi hálózat 364 városból áll (8 megapolis, 10 metropolis és 346 olyan város, amely lakossága meghaladja a 15 ezer főt).

4. sz. melléklet: Az USA-ban élő 15 éven felüli rezidens külföldiek munkahelyi jellemzői, származási hely szerint 2002-ben, százalékban

Munkahelyi jellemzők	Átlag	Születési régió					
		Mexikó	Latin-Amerika és a Karib térség	Kelet-Ázsia	EU és Kanada	A világ többi részéről származó	USA-ban születettek
Tevékenységi jellemző	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Aktív munkaképes korú lakosság	65,4	70,6	69,1	60,4	62,2	67,8	65,1
Foglalkoztatott	61,3	64,4	64,5	57,3	59,7	63,5	61,1
Munkanélküli	4,1	6,2	4,6	3,0	2,5	4,3	4,0
Inaktív munkaképes korú lakosság	34,6	29,4	30,9	39,6	37,8	32,2	34,9
Foglalkoztatási szektor	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ipar	2,3	8,3	1,7	1,5	0,4	0,9	2,2
Mezőgazdaság	20,7	35,8	20,3	17,9	17,3	20,5	20,0
Szolgáltatások	77,0	55,9	78,0	80,7	82,3	78,6	77,8
Munka jellege	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Bérmunkás	93,0	95,2	94,6	91,8	91,2	93,5	92,8
Egyéb	7,0	4,8	5,4	8,2	8,8	6,5	7,2
Betöltött munkakör	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Egyetemi végzettségű	34,6	6,6	19,6	46,8	47,3	39,4	36,0
Szolgáltatást végző	50,3	55,7	59,3	44,3	44,2	46,7	50,0
Kétkezi fizikai munkás	15,1	37,7	21,0	8,9	8,5	13,9	14,0
Heti munkaidő	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Kevesebb mint 34 óra	16,9	11,6	12,0	16,8	14,3	12,6	17,6
35-40 óra	59,5	75,2	71,8	51,8	61,0	65,4	58,1
Több mint 40 óra	23,6	13,2	16,2	31,4	24,6	22,0	24,3
Heti átlag munkaidő	39,7	39,6	40,0	41,2	40,9	40,7	39,6
Éves munkabér USD-ben	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
10 000 alatt	14,5	17,5	14,9	12,2	12,2	10,6	14,6
10 000-19 999	19,0	40,0	30,6	11,7	19,5	19,3	17,6
20 000 - 29 999	19,0	24,6	22,4	16,9	16,6	19,0	18,7
30 000 - 39 999	15,9	9,3	13,0	15,9	13,6	13,9	16,5
40 000 és felette	31,5	8,7	19,1	43,2	38,2	37,2	32,6
Éves átlagos jövedelem	33 266	20 471	26 198	41 014	40 213	36 916	33 777

Forrás: A CONAPO számításai a Bureau of Census, Current Population Survey (CPS), 2002. március alapján

5. sz. melléklet: Amerikában élő mexikói származású lakosság területi elhelyezkedése 1990-2000

	kerületek (condado)	1990		2000	
		összesen	%-ban	összesen	%-ban
Összes	3 139	13 495 938	100,0	20 640 711	100,0
Alabama	67	9 509	0,1	44 522	0,2
Arizona	15	616 195	4,6	1 065 578	5,2
Arkansas	75	12 496	0,1	61 204	0,3
California	58	6 118 996	45,3	8 455 926	41,0
Colorado	63	282 478	2,1	450 760	2,2
Florida	67	161 499	1,2	363 925	1,8
Georgia	159	49 182	0,4	275 288	1,3
Idaho	44	43 213	0,3	79 324	0,4
Illinois	102	623 688	4,6	1 144 390	5,5
Indiana	92	66 736	0,5	153 042	0,7
Iowa	99	24 386	0,2	61 154	0,3
Kansas	105	75 798	0,6	148 270	0,7
Kentucky	120	8 692	0,1	31 385	0,2
Louisiana	64	23 452	0,2	32 267	0,2
Maryland	24	18 434	0,1	39 900	0,2
Michigan	83	138 312	1,0	220 769	1,1
Minnesota	87	34 691	0,3	95 613	0,5
Missouri	115	38 274	0,3	77 887	0,4
Nebraska	93	29 665	0,2	71 030	0,3
Nevada	17	85 287	0,6	285 764	1,4
New Jersey	21	28 759	0,2	102 929	0,5
New Mexico	33	328 836	2,4	330 049	1,6
New York	62	93 244	0,7	260 889	1,3
N-Carolina	100	32 670	0,2	246 545	1,2
Ohio	88	57 815	0,4	90 663	0,4
Oklahoma	77	63 226	0,5	132 813	0,6
Oregon	36	85 632	0,6	214 662	1,0
Pennsylvania	67	24 220	0,2	55 178	0,3
South Carolina	46	11 028	0,1	52 871	0,3
Tennessee	95	13 879	0,1	77 372	0,4
Texas	254	3 890 820	28,8	5 071 963	24,6
Utah	29	56 842	0,4	136 416	0,7
Virginia	135	33 044	0,2	73 979	0,4
Washington	39	155 864	1,2	329 934	1,6
Wisconsin	72	57 615	0,4	126 719	0,6

Forrás: A CONAPO adatai az U.S. Bureau of Census, *Census 1990* y *Census 2000* alapján.

Megjegyzés: a, Az önmagát mexikói származásúnak vallók b, A táblázatból kimaradtak a 0 és 0,1 értékeket felmutató államok.

6. sz. melléklet: A hazautalás megoszlása a szövetségi államok között (millió USD)

Szövetségi államok	1995		2003		Nagyság szerinti sorrend	
	összesen	%-ban	összesen	%-ban	1995	2003
Összesen	3 673	100	13 266	100		
Michoacán	597	16,2	1 685	12,7	1	1
Jalisco	467	12,7	1 275	9,8	2	2
Guanajuato	376	10,2	1 211	9,1	3	3
México	161	4,4	1 024	7,7	7	4
Distrito Federal	196	5,3	837	6,3	5	5
Puebla	178	4,8	782	5,9	6	6
Veracruz	76	2,1	769	5,8	15	7
Guerrero	224	6,1	683	5,1	4	8
Oaxaca	159	4,3	650	4,9	8	9
Hidalgo	72	1,9	504	3,8	16	10
Chiapas	20	0,5	360	2,7	27	11
Morelos	131	3,6	341	2,6	9	12
Zacatecas	114	3,1	353	2,6	11	13
San Luis Potosí	120	3,3	323	2,4	10	14
Sinaloa	110	3	257	1,9	13	15
Aguascalientes	114	3,1	230	1,7	12	16
Querétaro	71	1,9	227	1,7	17	17
Durango	77	2,1	207	1,5	14	18
Nayarit	58	1,6	197	1,5	20	19
Chihuahua	64	1,8	190	1,4	19	20
Tamaulipas	47	1,3	186	1,4	21	21
Nuevo León	38	1	163	1,2	22	22
Tlaxcala	27	0,7	129	1	25	23
Baja California	31	0,8	116	0,9	23	24
Coahuila	68	1,8	115	0,9	18	25
Sonora	28	0,8	105	0,8	24	26
Colima	22	0,6	98	0,7	26	27
Tabasco	5	0,1	72	0,5	29	28
Quintana Roo	3	0,1	70	0,5	32	29
Yucatán	11	0,3	52	0,4	28	30
Campeche	4	0,1	37	0,3	31	31
Baja California Sur	4	0,1	18	0,1	30	32

Forrás: Banco de México, 2003 évkönyv

Bibliográfia

- Alba, Francisco: Integración económica y políticas de migración: un consenso en revisión. Méxicóváros, El Colegio de México, 2002.
- Bailey, John: Huntington, el desafío hispano y el contexto político, El Universal, 2004. március 15.
- Bailey, John: Reforma migratoria y voto latino, El Universal, 2004. augusztus 9.
- Bouillon, César P. – Buvinic, Mayra and Jarque, Carlos M.: Building Social Cohesion in The Latin America and the Caribbean, Inter-American Development Bank, 2004.
- Carreño, José: Cuestan los inmigrantes a EU 10 mil millones de dolares, El Universal, 2004. augusztus 26.
- Miranda, Santiago Creel: La migración y la seguridad entre México y Estados Unidos, Foreign Affairs en español, Vol. 4. Num. 2. 2004, pp. 2-12.
- Davidow, Jeffrey: La nueva etapa de la reforma migratoria, El Universal, 2004. március 5.
- Rebolledo, Jerónimo Díaz: El peso electoral de los votantes latinos en Estados Unidos, Reforma, 2004. augusztus 29.
- Estevez, Dolia: La metamorfosis del profesor Huntington, El Financiero, 2004. március 12.
- de Castro, Rafael Fernandez: La migración sobre la mesa de negociación, Las Nuevas prioridades de México, Cambio y continuidad en la política exterior de México, Ariel - ITAM, 2002, pp. 111-129.
- Fernandez, Patricia – García, Juan Enrique y Ávila, Diana Esther: Estimaciones de la población indígena en México, Mexikóváros, CONAPO, 2002, pp. 315-354.
- Santillán, José Fernández: México y Estados Unidos: vecinos distantes?, El Universal, 2004. március 5.
- Fischer, Ferenc: A megosztott világ, Dialóg Campus Kiadó, Budapest -Pécs, 2001.
- Frisneda, Pedro F.: La pesadilla de los inmigrantes, Tiempos del Mundo, 2004. február 5.
- Golobics Pál és Merza Péter: Polarizálódó világgazdaság – Nemzetközi együttműködés, PTE, Pécs, 2002.
- Herrera-Lasso, Luis – Mohar, Gustavo: Nuevos paradigmas de la relación bilateral: seguridad, fronteras y migración, En la Frontera del Imperio, Ariel – ITAM, Mexikóváros, 2003, pp. 137-151.
- Huntington, Samuel P.: El desafío hispano, Letras Libres, Vol. VI. Num. 64. 2004, pp. 12-20.
- Johnson, Scott and Contreras, Joseph: The Migration Economy. Newsweek, January 19, 2004.

Kondorosi Ferenc: Az emberi jogok helyzete a globális világban in: Bernek Ágnes (szerk.): A globális világ politikai földrajza, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2002, pp. 311 -329.

Mazza, Jacqueline: Social inclusion, labor markets and human capital in Latin America in: Social Inclusion and Economic Development in Latin America, Inter-American Development Bank, 2004, pp. 179-200.

Moreno, Alejandro: Los valores de los mexicanos en Estados Unidos, Foreign Affairs en español, Vol. 4. Num. 2. 2004, pp. 58-65.

Partida, Virgilio: Situación demográfica actual, Situación Demográfica de México, CONAPO, 2002, pp. 2-15.

Pinto, Jorge: Migración y desarrollo: para quién?, El Universal, 2004. augusztus 5.

Pólyi Csaba: A mexikói politikai rendszer fejlődése, PTE, Pécs, 2002.

Pólyi Csaba: Vecinos distantes o partneres estratégicos: el desarrollo de las relaciones entre México y EUA, Universidad de Pécs, Hungría, 2003.

Rédei Mária: A nemzetközi migráció in: Bernek Ágnes (szerk.): A globális világ politikai földrajza, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2002, pp. 356 -383.

Ridge, Tom: Dos patrias una misión, Foreign Affairs en español, Vol. 4. Num. 2. 2004, pp. 13-27.

Stavans, Ilán: El poder latino en EU, Foreign Affairs en español, Vol. 2. Num. 3., 2002, pp. 123 -132.

Terry, Donald F. interjúja: <http://www.iadb.org/exr/am/2004/index>

Tóth József: Általános népességföldrajz in: Tóth József (szerk.): Általános társadalomföldrajz I., Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2002, pp. 275-294.

Tóth József és Pap Norbert: Rajon- és régióelméletek in: Tóth József (szerk.): Általános társadalomföldrajz II. Dialóg Campus Kiadó, Budapest -Pécs, 2002, pp. 289-304.

Tuirán, Rodolfo: Migración México-Estados Unidos. Hacia una nueva agenda bilateral. Mexikóváros, CONAPO, 2002.

Torre, Wilbert: Es voto latino clave en elecciones de EU, Reforma, 2004. augusztus 1.

Márquez, Jesús Velasco: América Latina en las plataformas. Estados Unidos: lucha electoral, Foreign Affairs en español, Vol. 4. Num. 3., 2004, pp. 169-181.

Flores, Rafael Velazquez: Posibles efectos del TLC en los flujos migratorios entre México y EU, La nueva relación de México con América del Norte, UNAM, 1994, pp. 249-271.

A BANCOMEEXT internetes portálja: www.bancomext.org.mx

A CIESAS (Szociális Antropológiai Felsőfokú Tanulmányok és Kutatások Központja) Az információk spanyol nyelven megtalálhatók az alábbi web oldalon:
<http://www.ciesasistmo.edu.mx/ciesasweb/perfilnacional.html>

A mexikói Országos Népeségi Tanács (Consejo Nacional de Población, rövidítve CONAPO) weboldala: www.conapo.gob.mx

IME, Balance of Payments Yearbook, Global Development, Finance, 2003.

Diario Oficial de la Federación (hivatalos közlöny) 2003. december 23. -i száma.

La pobreza en México: una evaluación de las condiciones, tendencias y la estrategia del Gobierno, Banco Mundial, 2004 "ország tanulmány (www.bancomundial.org)

Reformas y equidad social en América Latina y el Caribe, Banco Interamericano de Desarrollo, Washinton, 2004.

Jegyzetek

¹ „Mexikó esetében az északi határának intenzitása és dinamizmusa nehezen hasonlítható a világ más helyeihez: a 3 152 km hosszú határán 2002 -ben 253 millió gyalogos határátlépést regisztráltak az 53 határát kelőhelyén (az USA-ba irányuló határátlépések 78 % -a). Megközelítőleg 89 millió magán gépkocsi és 4,5 millió kamion lépi át, s rajta keresztül bonyolódik a közel 300 milliárd dolláros kétoldalú kereskedelem 98 % -a” - fogalmazza meg a mexikói belügyminiszter. Santiago Creel Miranda: La migración y la seguridad entre México y Estados Unidos, Foreign Affairs en español, Vol. 4. Num. 2. 2004, p. 4.

² Samuel P. Huntington amerikai egyetemi tanár (Harvard University), a „Civilizációk ütközése” c. könyv szerzője a Foreign Affairs folyóirat 2004. május -júniusi számában (előtte a Foreign Policy folyóirat március/áprilisi számában) a hispán kihívás veszélyeire hívja fel a figyelmet „A hispán emigráció folyamatos áradata azzal fenyegeti az Egyesült Államokat, hogy két népre, két kultúrára és két nyelvre szakad szét. A korábbi emigrációs csoportoktól eltérően a mexikói és egyéb hispán bevándorlók nem integrálódnak a domináns amerikai kultúrába, hanem kialakították saját politikai és nyelvi enklávéjukat.” – téma részletesebb kifejtése egy következő tanulmány anyagát képezi.

³ The Migration Economy, Newsweek, , January 19, 2004. A cikket részletesen ismerteti az El Universal c. mexikói napilap 2004. januári El Mundo nevű melléklete.

⁴ A mexikói Reforma c. napilapnak féloldalas interjúja adott George Prescott Bush, a floridai kormányzó Jeb Bush fia, az amerikai elnök öccsének, aki a nagybátyja érdekében kampányolt a mexikói fővárosban. Az anyai oldalról félig mexikói származású fiatalember szerint „mexikói gyökereim nagy előnyt jelentenek számomra”. (Reforma, 2004. augusztus 22.)

⁵ Robert D. Putnam elméletét José Fernández Santillán, a mexikóvárosi ITESM – CCM egyetem Szociális Kutatási Központjának igazgatója ismerteti az El Universal c. napilap 2004. március 5 -i számában: „Szociális tőke - vagyis az egyének, családok, barátok, informális csoportok, civil szervezetek, sőt magánvállalkozók és állami alkalmazottak között kialakult kapcsolatok és szálak.”

⁶ A BANCOMEXT internetes portálja: www.bancomext.org.mx

⁷ A mexikói Országos Népszámlálási Tanács (Consejo Nacional de Población, rövidítve CONAPO) 2004. júliusi publikációja és Virgilio Partida: Situación demográfica actual, México, 2002 tanulmánya alapján. A CONAPO weboldala: www.conapo.gob.mx

⁸ A születésszabályozási módszerek elterjedését Lialiana Alcantara és Ruth Rodriguez részletesen ismerteti az El Universal c. lap 2004. január 30 -i számában és Araceli Damián az El Financiero 2004. február 9 -i számában. Az értékelések szerint Mexikó 4. helyen áll a latin -amerikai kontinensen a születésszabályozás terén, s az 1970 -es évekhez viszonyítva a fogamzásgátlók használata 40% -al emelkedett. Gondot okoz az alacsony használati arányuk a fiatalok között és a jelentős indián lakossággal bíró szövetségi államokban (*Chiapas, Oaxaca, Guerrero és Guanajuato*)

⁹ A mexikói Országos Népszámlálási Tanács, a CONAPO felállításának előzményeit a tanács honlapja a bevezetőben ismerteti.

¹⁰ A számos halálos áldozattal járó, az állam által elkövetett atrocitások kivizsgálására a jelenlegi kormány különleges ügyészt nevezett ki, aki a közelmúltban terjesztette elő jelentését Luis Echeverría volt köztársasági elnök és környezetének felelősségéről.

¹¹ Lásd részletesebben Pólyi Csaba: A mexikói politikai rendszer fejlődése, PTE, Pécs, 2002.

¹² Az indián lakosság helyzetét elemzi a CONAPO által kiadott tanulmánykötet, Patricia Fernandez, Juan Enrique García és Diana Esther Ávila: Estimaciones de la población indígena en México, Mexikóváros, 2002.

¹³ A mexikói indián lakosság nem alkot monolitikus egységet sem földrajzi elhelyezkedése, sem etnikai összetétele tekintetében. Az olmék, maya, totonák és azték kultúra (összefoglalóan mezo -amerikai kultúrának szokták nevezni) mai örökösei 56 indián nyelvjárást beszélnek. A CIESAS (Szociális Antropológiai Felsőfokú Tanulmányok és Kutatások Központja) világbanki finanszírozással elkészített tanulmánya szerint a 10 -12 millióra tehető (az adatok bizonytalansága az önbevallás módszerének köszönhető) indián lakosság főleg az ország déli és középső részén lakik. Az arányaiban nagyszámú indián lakossággal rendelkező szövetségi államok: *Campeche, Chiapas, Guerrero, Hidalgo, Oaxaca, Puebla, Quintana Roo, San Luis Potosí, Veracruz y Yucatán*. Az információk spanyol nyelven megtalálhatók a fenti kutatóközpont weboldalán: <http://www.ciesasistmo.edu.mx/ciesasweb/perfilnacional.html>

¹⁴ A sors furcsa fintora, hogy Mexikó a Contadora -csoport egyik fő létrehozójaként sikeresen közvetített a közép -amerikai polgárháborúk rendezésében, különösen a guatemalai demokratizálódásban, miközben saját háza táján a seprű nem működik. Ugyanezért érdekes, hogy a közelmúltban Uribe kolumbiai elnök kérésére mexikói közvetítés kezdődött a gerillamozgalmak vezetőivel, amit első lépésben mindkét fél elfogadott.

¹⁵ Mexikóban a két legsúlyosabb probléma a felmérések szerint a közbiztonság és a jogbiztonság hiánya. A szövetségi ügyészség (PGR) felmérése szerint az elmúlt 3 évben alig 4 % -kal csökkent a társadalomra veszélyes bűncselekmények száma (évi 410 ezer gyilkosság, rablás, erőszak, stb.). Az El Universal c. lap (2004. augusztus 1.) ismertetése szerint 3 év alatt 38 695 embert gyilkoltak meg, ami szerint a súlyos bűncselekmények egyharmadára a kíméletlen erőszak jellemző. Mexikó az első között van az emberrablások tekintetében is. Az állampolgárok nem

bíznak az igazságszolgáltatásban, s a bűncselekményeknek alig 1/3-át jelentik be, a bűncselekmények felderítési aránya pedig az 5 % alatt van. A magánvállalkozók szövetsége szerint a magánvédelemre költött összeg az ország GDP-je 1,5 %-át is elérheti (El Financiero, 2004. július 29.).

¹⁶ A mexikói Országos Népszégségi Tanács (Consejo Nacional de Población, rövidítve CONAPO) 2000 értékelése az országos statisztikai intézet (INEGI) 2000. évi népszámlása alapján: www.conapo.gob.mx

¹⁷ Diario Oficial de la Federación (hivatalos közlöny) 2003. december 23. -i száma.

¹⁸ A CONAPO, az INEGI és a Világbank közös kritériumai alapján ismerteti a 2004. júliusában közzétett „ La pobreza en México: una evaluación de las condiciones, tendencias y la estrategia del Gobierno, Banco Mundial, 2004 “ ország tanulmány

¹⁹ A Szövetségi Kerület (Distrito Federal) nagy részét körülvevő szövetségi állam neve Estado de México (Mexikói állam), ami a mi Pest megyénknek felel meg, de elnevezése g yakori félreértések forrása. Fővárosa az egyik leggyorsabban fejlődő város, Toluca. A szövetségi állam lakossága az igen jelentős külföldi beruházásnak köszönhető iparosítás miatt a belső migráció célpontja, ezért lakossága a természetes szaporulatot jóval meghaladóan növekszik.

²⁰ „La pobreza en México: una evaluación de las condiciones, tendencias y la estrategia del Gobierno, Banco Mundial, 2004, weboldal: <http://www.bancomundial.org>

A mexikói adatok megtalálhatók a nyitóoldalon az alábbi jelzéssel: Ev aluación de la pobtreza Evaluación: La pobreza en México

²¹ A kétoldalú kapcsolatok alakulásáról lásd Polyi, Csaba: Vecinos distantes o partneres estratégicos: el desarrollo de las relaciones entre México y EUA, Universidad de Pécs, Hungria, 2003.

²² A kaliforniai törvényhozás most fogadott el egy törvényjavaslatot, ami anyagi kártérítést biztosít azoknak az egyébként amerikai állampolgároknak, akiket mexikói arcvonásaik miatt deportáltak 1929 -ben.

²³ Rodolfo Tuirán tanulmányában a területi elemek mellett meg említi, hogy a határőrizet megszigorítása miatt az illegális bevándorlók egyre hosszabb időt töltenek két hazautazás között az USA -ban. Rodolfo Tuirán: Migración México-Estados Unidos. Hacia una nueva agenda bilateral. Mexico, CONAPO, 2002.

²⁴ Francisco Alba elemzése szerint a szabadkereskedelmi megállapodás aláírásával tulajdonképpen nem csökkent, hanem nőtt a munkaerő-kiáramlás és területileg is sokkal elterjedtebb jelenségé vált az USA -ban Francisco Alba: Integración económica y políticas de migración: un consenso en revisión. México, El Colegio de México, 2002.

²⁵ Donald F. Terry szerint a térségben 22 ország esetében a külföldi hazautalások meghaladják a közvetlen külföldi beruházások és a nemzetközi fejlesztési segélyek összegét. Inter -American Development Bank, (<http://www.iadb.org/exr/am/2004/> a március 27 -i tájékoztató).

²⁶ IME, Balance of Payments Yearbook, Global Development, Finance, 2003. p. 95.

²⁷ Jeffrey Davidow: La nueva etapa de la reforma migratoria, El Universal, 2004. március 5.

²⁸ El Universal, 2004. augusztus 10. és Reforma, 2004. augusztus 8.

²⁹ Idézi Wilbert Torre: Es voto latino clave en elecciones de EU, Reforma , 2004. augusztus 1.

³⁰ u.a.

³¹ A mexikói hírügynökség, a Notimex alapján közli az El Universal, 2004. június 25.

³² A latin szavazók súlyának elemzését lásd Jerónimo Díaz Rebolledo: El peso electoral de los votantes latinos en Estados Unidos, Reforma, 2004. augusztus 29.

³³ John Bailey: Reforma migratoria y voto latino, El Universal, 2004. augusztus 9. A Georgetown University mexikói tanulmányok projektjének igazgatója a cikkben elemzi a Washington Post és a Gallup Intézet egy-egy felmérésének eredményeit is. Ezek szerint a latin szavazók többsége hagyományosan a demokratákra szavazott, de ez a tendencia lényeges változásokon ment át a 90-es évek végétől. A tendencia szerint a konzervatívok már megközelítették a demokratákat a biztos latin szavazók körében, az érdemi harc itt is a bizonytalanokért folyik.

³⁴ Az emigránsok számában és a hazautalásokban is el őkelő helyen álló Zacatecas szövetségi államban 2004. júniusában megtartott helyhatósági választásokon – a helyi törvénymódosításnak köszönhet ően – most először szavazhattak olyan kettős állampolgársággal rendelkező képviselőkre (2 képviselői helyet biztosítanak számukra a szövetségi állam kongresszusában), akik a külföldön él ő zacatecak érdekében tevékenykednek majd.

³⁵ Pedro F. Frisneda: La pesadilla de los inmigrantes, Tiempos del Mundo, 2004. február 5. A tanulmány elemzi az amerikai hatóságok adatait a deportálásokról. Ezek szerint a 2002-es pénzügyi évben deportált 147 985 főből 71 447 bűnöző volt. Ugyanez a 2003-as pénzügyi évben 181 979 deportált esetében 77 710 bűnözőt jelentett. Ennek az értelmezésénél azonban óvatosságnak kell lennünk, mert az adatok nem tesznek különbséget a közt örvényes bűncselekmények elkövetői és a bevándorlási törvények megsértői között.

³⁶ José Carreño: Cuestan los inmigrantes a EU 10 mil millones de dolares, El Universal, 2004. augusztus 26. A lap washingtoni tudósítója ismerteti a CIS (Center for Immigration Studies) egyik tanulmányát, amelyben Steven Camarota kutató szerint a 10 millió körüli illegális bevándorló az USA -nak mintegy 10 milliárd dollárjába kerül. A számításai szerint az illegális személyek által fizetett adó évente kb. 4 200 millió dollár, de az általuk igénybe vett szociális szolgáltatások meghaladják a 7 ezer dollárt. Erősíti ezt az ellenérzést az a tény is, hogy a legfrissebb hivatalos adatok szerint a szegények aránya tovább nőtt az USA-ban (2003-ban 12,5 %, azaz 35,9 millió fő, ez 0,4 % emelkedés az előző évhez képest). Az El Financiero (2004. augusztus 27.) cikke szerint egy év alatt 1,3 millióval nőtt az amerikai szegények száma, s a latin szegények száma 9,1 millió volt.

³⁷ Jorge Pinto: Migración y desarrollo: para quién? El Universal, 2004. augusztus 5. A Pace University tanára Diane Coyle: Paradoxes of Prosperity könyvének ismertetésénél hivatkozik Alan Greenspan kijelentésére, miszerint az amerikai gazdasági növekedés csak akkor tartható fenn, ha az emigránsok beáramlása képes lesz ellensúlyozni az amerikai demográfiai piramis torzulá sát.